

УДК 316.74

Мілкіна О.В.¹

Баршацька Г.Ю.²

¹ студ. гр. СНЗ-212м НУ «Запорізька політехніка»

² канд. соц. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ФЕНОМЕН АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ У СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОМУ ДИСКУРСІ

У сучасному соціально-економічному контексті розвитку освітніх систем важливу роль відіграють процеси глобалізації та інтернаціоналізації вищої освіти. У всьому світі посилюється конкуренція і співпраця між освітніми та науковими організаціями, активізується обмін студентами, викладачами, аспірантами та дослідниками, набуває широкого поширення дистанційна освіта, зростає роль безперервної освіти. Освіта розглядається сьогодні як одна із найважливіших складових суспільної структури.

Академічна мобільність являє собою специфічний вид соціальної мобільності, саме тому логічно спочатку розглянути сутність поняття соціальної мобільності.

Поняття соціальної мобільності, що використовується в соціологічних дослідженнях, означає переміщення індивідів між різними рівнями соціальної ієрархії, яка визначається зазвичай з точки зору широких професійних чи соціально-класових категорій. Рівень соціальної мобільності часто використовується як показник ступеня відкритості і рухливості суспільства. В рамках досліджень мобільності розглядаються рівні і зразки мобільності («невеликої дальності» (Short-range) – між суміжними ієрархічними рівнями і «значної дальності» (long-range) – між віддаленими рівнями), а також питання про те, хто рекрутується на ті чи інші позиції і які фактори визначають результати цього відбору.

Поняття «академічна мобільність» часто вживається із розумінням міграції (лат. Migratio – переселення), переміщеннях зі зміною місця проживання.

Всю нескінченну різноманітність цілей участі в соціокультурному процесі суб'єктів – як індивідуальних, так і групових – можна умовно розділити за «спрямованістю» на 2 групи: 1) екстравертивний вектор – для «спільної справи» (і себе як підсистеми, частини культури) – самореалізація для комплексного стратегічного розвитку; 2) вектор інтровертивного – для

себе (з урахуванням інших як середовища і засоби) – діяльність як засіб забезпечення більш високої позиції, успіху. Це розділення можна використовувати, аналізуючи стратегію національних освітніх систем. Адже і тут сьогодні цілком виразно простежується неоднозначність у баченні інтересів стратегічних, з одного боку, і «своємірних», що визначають прагнення неодмінно виграти в «гонці утворень», з іншого.

Можна зробити висновки, що академічна мобільність являє собою специфічний вид соціальної мобільності. Найважливішою обставиною, що враховується сьогодні при аналізі феномену академічної мобільності є те, що навчання/робота в закордонному університеті нерідко оцінюється індивідом внутрішньо як «тимчасовий», в деякому відношенні нереальний (позбавлене багатьох рис реальності, «справжнього» життя, яка вдома) стан. Тим часом, не можна не враховувати впливу навіть тимчасової, короткочасної міграції на самосвідомість, самовідчуття особистості.

У ситуації посилення інтеграційних процесів все важче стає зберегти соціокультурну різноманітність, основою відтворення якого є різноманітність систем освіти. Проблема різноманітності в XXI столітті безпосередньо пов'язана з трансформацією простору, який, за висловом Зіґмунда Баумана, «згортається».

Варто відзначити, що у процесі розвитку освітніх систем, активізації міжнародної діяльності вузів до академічної мобільності стали відносити не тільки фізичну мобільність, але і мобільність навчальних курсів і програм, інституційну мобільність. До механізмів та інструментів реалізації програм мобільності слід віднести угоди про визнання документів про освіту, угоди про визнання періодів навчання в інших країнах, угоди про створення спільних навчальних закладів.

Сучасна практика інтернаціоналізації вищої освіти демонструє, що академічна мобільність може приймати різні форми, і на сучасному етапі виражається не тільки в обмінах студентами, викладачами й аспірантами, а й у створенні спільних освітніх програм між освітніми організаціями різних країн, відкриття філій навчальних закладів за кордоном. З розвитком дистанційних форм освіти з'являються нові можливості для реалізації академічної мобільності: можлива, так звана «інтернаціоналізація вдома», при якій студенти беруть участь в освітніх програмах закордонних навчальних закладів дистанційно. Дані тенденції, з одного боку, ведуть до безпрецедентного розширення доступу до освіти, а з іншого боку несуть певні ризики: студенти не застраховані від недобросовісних постачальників освітніх послуг.